

Roztocze –nowy region jaskiniowy

Roztocze stanowi wąskie pasmo wzgórz długości ok. 180 km ciągnące się od Kraśnika po Lwów i szerokości rzadko przekraczającej 20 km. Krajobraz Roztocza tworzą łańcuchy wapiennych wzgórz o dość stromych zboczach i spłaszczonych wierzchołkach. Najwyższe wzniesienia na obszarze Polski to Długi Goraj (391,5 m.n.p.m.) i Wielki Dział (390,4 m.n.p.m.), a deniwelacje terenu dochodzą tu do 100 m. Z uwagi na niezwykle walory krajobrazowe i przyrodnicze na terenie Roztocza utworzono Roztoczański Park Narodowy, osiem parków krajobrazowych oraz kilka rezerwatów przyrody.

Garb Roztocza budują skały powstałe w kredzie – margle, opoki i gezy. Na nich zalegają utwory trzeciorzędowe takie jak wapienie i piaskowce obecne również w dolinach rzek. W epoce lodowcowej na obszar obecnego Roztocza kilkakrotnie nasuwał się lądolód skandynawski, który swoją działalność pozostawił w formie glin morenowych czy głazów narzutowych. Z tego okresu pochodzą także rozległe pokrywy lessowe.

Zróźnicowanie rzeźby i budowy geologicznej Roztocza pozwoliło dokonać wyróżnienia trzech mezoregionów: Roztocza Zachodniego (Roztocza Gorajskiego) składającego się głównie z lessów, Roztocza Środkowego (Roztocza Tomaszowskiego) zbudowanego głównie z piasków i wapieni oraz Roztocza Wschodniego (Roztocza Południowego) utworzonego głównie z utworów trzeciorzędowych o urozmaiconej rzeźbie z licznymi wzgórzami ostańcowymi. Cały obszar jest silnie rozczłonkowany i podzielony licznymi uskokami, co zdaje się mieć duży wpływ na występowanie jaskiń i schronisk skalnych w tym regionie.

Roztocze Środkowe

Na terenie Roztocza Środkowego poznano obiekty znajdujące się w grupie skałek „Płaczący Kamień” w Roztoczańskim Parku Narodowym. Został również przeprowadzony rekonesans na wzniesieniu Monastyr koło Guciowa, gdzie nie odnaleziono kilkumetrowego obiektu wspomnianego przez Artura Pawłowskiego z Grupy Turystycznej Roztocze. Ponadto sprawdzono kamieniołomy w Józefowie, gdzie znajduje się kilka obiektów o długości poniżej 2 m. Obiekty te mają pochodzenie antropogeniczne związane z działalnością wydobywczą. Podobny charakter ma pięć dostępnych sztolni będących kopalniami kamieni młyńskich i browarnych w Potoku Senderki, stanowiące obecnie ostoję nietoperzy wpisaną na listę NATURA 2000. Kolejnym obiektem jest Tunel w Kamieniu koło Stanisławowa znajdujący się w grupie skałek zlokalizowanych w szczytowych partiach wzgórza Piekiełko (Jaskinie nr 4(53) 2008). Poznano także niewielkie schronisko w grupie skałek znajdujących się w północnym zboczu doliny potoku Sopot.

Płaczący Kamień

Grupa wapiennych skałek zwana Płaczącym Kamieniem znajduje się na terenie Roztoczańskiego Parku Narodowego w okolicach miejscowości Górecko Nowe w gm. Zwierzyniec. Skałki zlokalizowane są na południowych stokach Świstkowej Góry na wysokości ok. 295 m.n.p.m. W skład opisywanych formacji wchodzi trzy grupy skalne: właściwy Płaczący Kamień z charakterystycznym okapem podskalnym oraz położone na NW i na E od niego dwie grzędy skalne, w których znajdują się opisywane obiekty. Zwiedzanie wymaga uzyskania zgody dyrekcji RPN.

Dojście do skałek: w miejscu, gdzie szlak czerwony (krawędziowy) biegnący z Florianki do Górecka Starego skręca w prawo, należy skręcić w lewo w kierunku lasu (150 m). Następnie wzdłuż granicy lasu kierujemy się na SE i po ok. 100 m. skręcamy w wyraźną ścieżkę biegnącą na NE w głąb lasu i po ok. 230 m docieramy do „Płaczącego Kamienia”.

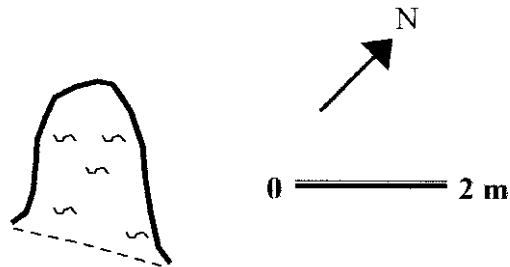
Wszystkie obiekty wytworzone są w mioceńskich wapieniach rafowych i mają charakter przynajmniej w części krasowy. O istnieniu schronów podskalnych w opisywanych skałach wspomina Tomasz Mleczek – „*ciekawe są też schrony podskalne koło Płaczącego Kamienia w Roztoczańskim Parku Narodowym*”.¹

Schronisko przy Płaczącym Kamieniu I

Długość: 2 m

Położenie: Schronisko znajduje się we wschodniej grzędzie skalnej około 10 m od „Płaczącego Kamienia”.

Opis obiektu: Schronisko posiada naturalny otwór o ekspozycji SE. Za otworem wejściowym znajduje się niska salka o dnie pokrytym liśćmi, pod którymi znajduje się humus. Obiekt jest w zasięgu światła rozproszonego, suchy i nie posiada cech mikroklimatycznych wyróżniających go z otoczenia.

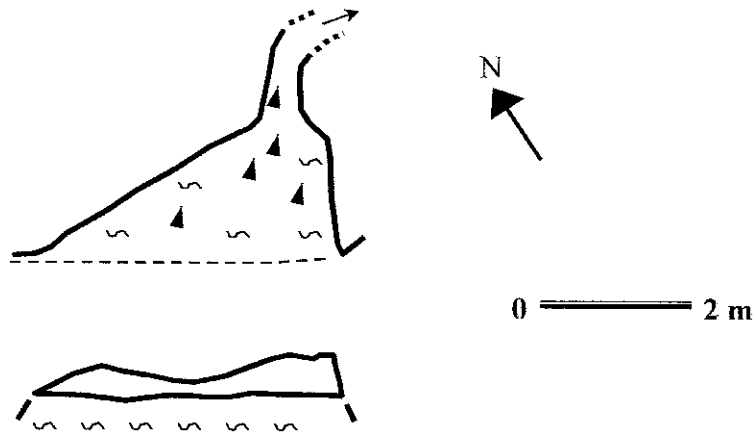
Schronisko przy Płaczącym Kamieniu II

Długość: 3 m

Położenie: Schronisko znajduje się w północno zachodniej grzędzie skalnej około 30 m od „Płaczącego Kamienia”.

Opis obiektu: naturalny otwór Schroniska o ekspozycji SW wprowadza do niskiej salki zakończonej opadającym, krótkim ciągiem zakręcającym w prawo i prawdopodobnie biegnącym do powierzchni. Dno pokryte jest liśćmi, pod którymi znajduje się humus. Obiekt jest zacieniony z wyjątkiem końcowych fragmentów.

¹ www.ssb.strefa.pl - Stowarzyszenie Speleoklub Beskidzki

Schronisko przy Płaczącym Kamieniu III

Długość: 4 m

Położenie: Schronisko znajduje się 7 m na NW od Schroniska w Płaczącym Kamieniu II w tej samej grzędzie skalnej.

Opis obiektu: za trójkątnym otworem o ekspozycji SE schronisko stanowi opadający korytarz, zakręcający na lewo i połączony niską szczeliną z końcowym fragmentem Schroniska przy Płaczącym Kamieniu IV. W połowie korytarza odchodzi w kierunku powierzchni niski korytarz o długości 0,8 m, obecnie zasypany. Obiekt znajduje się w zasięgu światła rozproszonego z wyjątkiem końcowych fragmentów. Dno pokrywa humus.

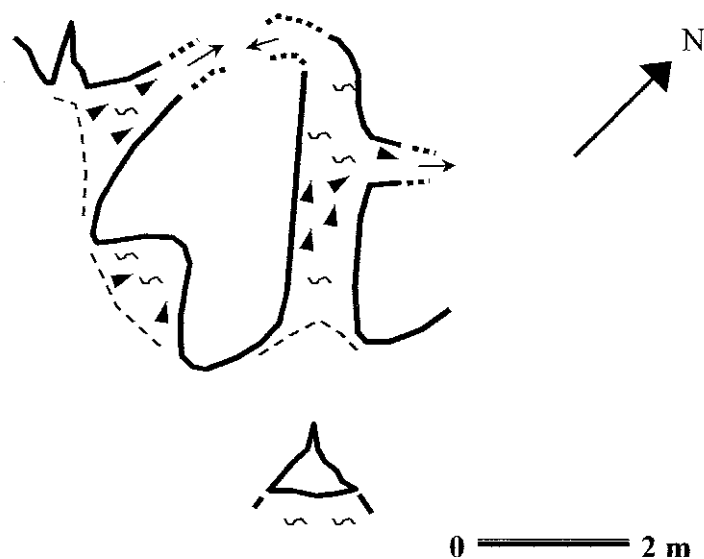
Schronisko przy Płaczącym Kamieniu IV

Długość: 3,5 m

Położenie: Schronisko znajduje się około 3 m na zachód od Schroniska przy Płaczącym Kamieniu III w obrębie tej samej grupy skałek.

Opis obiektu: za otworem wejściowym o ekspozycji SW stromo opadający korytarz biegnie w kierunku końcowych fragmentów Schroniska przy Płaczącym Kamieniu III.

Obiekt stanowi okap podskalny, jest widny i nie posiada cech wyróżniających go z otoczenia.

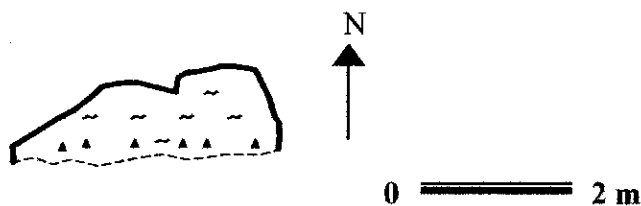

Schronisko Czarcie

Szerokość okapu: 3,5 m

Opis dojścia: Od parkingu przy Rezerwacie „Czartowe Pole” należy iść w stronę wsi Hamernia i po przejściu przez most skrócić w lewo w ścieżkę edukacyjną biegnącą przez rezerwat. Po przejściu 90 metrów należy zejść ze ścieżki w kierunku widocznego potoku. Grupa skałek w których zlokalizowane jest schronisko znajduje się około 10 m na południe od szlaku w stromym, północnym zboczu doliny potoku Sopot.

Opis obiektu: Schronisko stanowi niski okap podskalny przedzielony w połowie niewielkim filarem. Obiekt znajduje się w zasięgu światła rozproszonego. Dno pokrywają glina i liście. Schronisko powstało w wapieniach detrytycznych miocenu.

Roztocze Zachodnie

Na terenie Roztocza Zachodniego sprawdzono południowe stoki Czubatej Góry koło Kawęczynka, gdzie odnaleziono ślady dawnych wyrobisk komorowych – obecnie zasypanych. Wyrobiska te były wzmiankowane przez A. Pawłowskiego z Grupy Turystycznej Roztocze. Ponadto zinwentaryzowano kilkanaście innych wyrobisk komorowych zlokalizowanych w rejonie tzw. Gorajskich Skał również wzmiankowanych przez A. Pawłowskiego. Wyrobiska te zostały wytworzone w górnokredowych (kampan) opokach.

Gorajskie Skąły

Gorajskie Skąły znajdują się na wschód od drogi Frampol – Lublin w okolicach miejscowości Zagrody na północ od Goraja. Wyrobiska zlokalizowane są na zachodnich stokach pasma wzgórz gorajskich na wysokości około 290 m n.p.m. Obszar ten obejmuje kilkanaście grup skalnych rozciągających się od Goraja do północnego krańca wsi Zagrody, gdzie zlokalizowane są komory wyrobiskowe, z których najdłuższa ma ok. 8 m i posiada pionowe wejście o głębokości ok. 1,4 m.

Roztocze Południowe

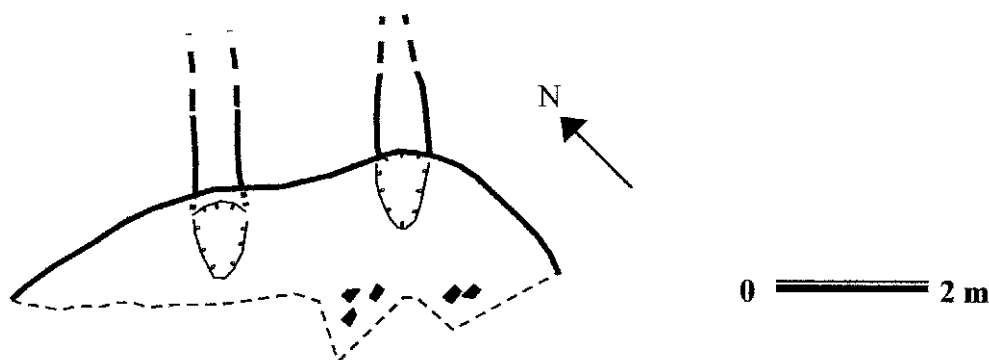
Okolice Werchraty, Nowego Brusna i Horyńca.

Jaskinia Chmielna

Szerokość okapu: 7,3 m

Opis dojścia: Z drogi leśnej Nowe Brusno - Werchrata należy skręcić na północ (droga z płyt betonowych) w kierunku widocznej po prawej stronie drogi stodoły (dawna wieś Chmiele). Od stodoły należy wrócić do miejsca, w którym do drogi dochodzi las. Następnie wzdłuż granicy lasu na zachód do końca polany i dalej (ok. 200 m), aż do górnej krawędzi wąwozu. Stąd wzdłuż krawędzi na SE około 130 m. Otwór schroniska znajduje się w szczytowej części zbocza wąwozu kilka metrów poniżej jego górnej krawędzi (345 m n.p.m.).

Opis Obiektu: Otwór schroniska o ekspozycji SW stanowi niski okap o nieregularnym kształcie. Z krańca wnęki biegną dwa niskie, zwężające się korytarze, które najprawdopodobniej powstały w sztuczny sposób, o czym świadczą charakterystyczne zagłębienia będące śladami po pogłębieniu wylotów korytarzy. Obiekt jest widny z wyjątkiem wspomnianych korytarzy. Powstał w wapieniach mioceńskich. Dno pokrywa glina i rumosz skalny. Schronisko zostało poznane w grudniu 2006 roku przez członków Grupy Turystycznej Roztocze, którzy nadali mu obecną nazwę.

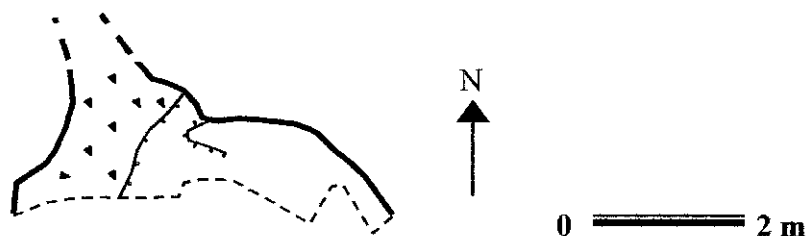

Jaskinia Przyjaciół

Szerokość okapu: 5 m

Opis dojścia: Od skrzyżowania drogi Werchrata - Nowe Brusno z drogą na Chmiele należy udać się 1,7 km w stronę Nowego Brusna. W miejscu, gdzie droga zakręca na NW i omija wierzchołek Góry Brusno (364,8 m.n.p.m.) skręcamy w lewo (S) do jednej z odnóg wąwozu z charakterystycznym progiem będącym stropem schroniska (od drogi 80 m).

Opis obiektu: Schronisko stanowi nieregularny okap, posiadający na zachodnim krańcu wylot niskiego korytarza o wznoszącym się dnie. Obiekt jest widny z wyjątkiem wspomnianego korytarza. Powstał w piaszczystych wapieniach mioceńskich. Dno pokrywa glina i rumosz skalny. Schronisko zostało poznane w październiku 2006 roku przez członków Grupy Turystycznej Roztocze, którzy nadali mu obecną nazwę.

Na omawianym terenie znajduje się ponadto Jaskinia Niedźwiedzia zlokalizowana po południowej stronie drogi Werchrata - Brusno około 2,7 km od początku drogi w Werchraciej. Obiekt stanowi niski korytarzyk z licznymi odgałęzzeniami zasypanymi piaskiem i prześwitami w stropie. Jaskinia była opisana przez T. Mlecza w 2000 roku.

W Dahanach na północ od Werchraciej zlokalizowana jest najdłuższa (19m)² na polskiej części Roztocza - Jaskinia Prałasanta (W Dahanach, Diabelska). Obiekt znajduje się po wschodniej stronie drogi Werchrata - Narol około 6 km od kościoła w Werchraciej i około 1,2 km od skrzyżowania drogi ze szlakiem zielonym. W miejscu, gdzie droga asfaltowa skręca w lewo należy skręcić w prawo (E) w leśną drogę i po około 150 m skręcić na południe u podnóża wzniesienia. Po 250 metrach dochodzimy do Diabelskiego Kamienia w Dahanach, w którym znajdują się mikroformy krasowe. Stąd należy wejść na szczyt zbocza i iść jego krawędzią na SE około 450 m do położonego w obniżeniu otworu jaskini. Jaskinię tworzy salka o pochylonym dnie oraz niski korytarz wychodzący z jej północnego krańca. W okolicach zlokalizowane są zagłębienia po dawnych wyrobiskach, w których znajdują się pojedyncze ostańce skalne. Jaskinia Prałasanta została opisana przez członków Grupy Turystycznej Roztocze na początku 2003 roku, którzy nadali jej obecną nazwę

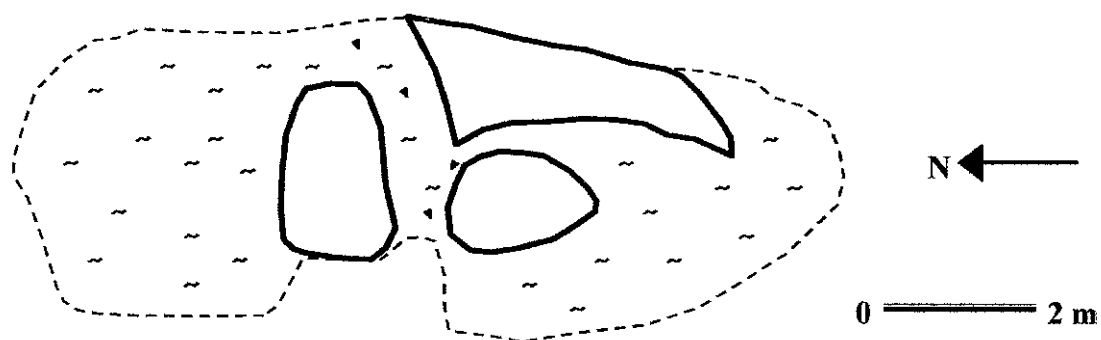
Niewielkie, niedostępne szczeliny skalne powstałe prawdopodobnie w wyniku eksploatacji znajdują się w najniższym poziomie czynnego kamieniołomu w Starym Bruśnie. O ich istnieniu wspomina T. Mleczek.

Kolejna grupa skałek, w których znajdują się niewielkie szczeliny i okapy podskalne zlokalizowana jest w wąwozie na zachód od drogi biegnącej z Nowin Horynieckich w kierunku drogi Werchrata - Nowe Brusno około 200 m od skrzyżowania tych dróg.

W miejscowości Dziewięcierz w nieczynnych kamieniołomach znajdują się dwa okapy podskalne powstałe najprawdopodobniej w wyniku wybrania piaskowców mioceńskich spod wapieni litotamniowych tworzących strop okapów. Większa z nich zlokalizowana jest w północnym kamieniołomie w zachodniej ścianie na wysokości 332 m n.p.m., ekspozycja otworu SE. Mniejszy znajduje się w kamieniołomie południowym, w S ścianie na wysokości około 330 m. n.p.m., ekspozycja otworu N. Obiekty wskazał Zbigniew Cierech z UMCS w Lublinie.

Schronisko podskalne znajduje się w obrębie ostańca zwanego Diabelskim Kamieniem położonego w lesie na południowy - zachód od Werchraty - Monasterza. Obiekt ten stanowi szeroki okap obiegający kamień ze strony N,S i W oraz niskie przejście pod nim o przebiegu W-E długości 3 m. Obiekt został nazwany Schroniskiem w Diabelskim Kamieniu.

² wg T. Mlecza pomiar wykonany został przez członków Speleoklubu Beskidzkiego w 2006 roku.

Schronisko w Diabelskim Kamieniu

Ciekawą formą jest Jaskinia w Studni zlokalizowana na dnie studni w obrębie ruin klasztornych na wzgórzu Monastyrz około 3,5 km na północny - zachód od Werchraty. Obiekt był wzmiankowany przez T. Mleczka w 2000, który podaje jej długość (bez studni) 12 m i głębokość (bez studni) 3 m oraz A. Pawłowskiego. Jaskinie tworzy niski ciąg obiegający studnie oraz dwie naturalne szczeliny. Korytarz okrążający studnie może stanowić jej niższe fragmenty, a jego powstanie prawdopodobnie związane było z częściowym zasypaniem studni, która głębiej posiadała większą średnicę. W miejscu rozszerzenia studni fragment znajdujący się pod powstałym w ten sposób okapem nie został zasypany, tworząc tym samym obecną Jaskinię w Studni. Wewnątrz korytarza widoczne są ślady ręcznego urabiania skały celem nadania mu owalnego kształtu.

Wszystkie obiekty zostały poznane i zinwentaryzowane w czerwcu i lipcu 2009 roku przez Sekcję Turystyki Jaskiniowej OM PTTK w Warszawie w składzie: Mieszko Janiszek, Sebastian Kowalczyk, Karolina Kubiak, Agnieszka Ponikiewska, Artur Ponikiewski, Agnieszka Rogawska. Plany (skala 1:100) wykonał A. Ponikiewski.